

มาตรวจแก้ต้นฉบับวรรณกรรมแปลกันเถิด (๑๑)

วัลยา วัฒนศรี

พิมพ์ครั้งแรก มติชนสุดสัปดาห์ (บทความพิเศษ โดยวัลยา วัฒนศรี) ฉบับประจำวันที่ ๗ - ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๘ ปีที่ ๒๕
ฉบับที่ ๑๒๕๐

มักมีผู้เข้าใจคลาดเคลื่อนว่า ในการแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย ฉบับแปลภาษาไทยจะยาวมากกว่าต้นฉบับภาษาเดิม

ผู้เขียนซึ่งเคยแปลวรรณกรรมภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทยมากกว่า ๑๐ เรื่อง เคยตรวจแก้วรรณกรรมแปลจากภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาสเปน ภาษาอิตาลี และภาษาเยอรมันมาประมาณ ๑๐ เรื่องเช่นกัน ขอยืนยันว่า หากผู้แปลมีคลังคำเพียงพอ และไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ฉบับแปลก็จะยาวเท่าๆ กับต้นฉบับภาษาเดิม

เรื่องคลังคำของผู้แปลจะพูดถึงในฉบับต่อไป ฉบับนี้ยังว่าด้วยการฝึกตรวจแก้คำฟุ่มเฟือยต่อโปรดพิจารณาประโยคต่อไปนี้ แล้วตัดคำฟุ่มเฟือยทิ้ง

๑. หลังจากเดินทางด้วยเท้าอย่างทรหดสืบห้าถึงยี่สิบวัน เราเดินทางมาถึงเมืองแรนส์
๒. “เพื่อนของคุณเคยพักอยู่ห้องติดถนนซึ่งตอนนี้ใช้เป็นห้องนอนของผมเอง”
๓. ผมเดินเลียบริมแม่น้ำสายเล็กๆ ของเมือง
๔. “เราให้กำเนิดเขาเหมือนกับต้นไม้ที่แพร่พันธุ์โดยไม่รู้ตัวนั่นแหละ”
๕. แม่น้ำสายหนึ่งไหลออกจากบึงนั้น
๖. เราไม่เคยพูดจาปราศรัยกันเลย เพราะต่างก็ไม่เข้าใจภาษาของอีกฝ่าย
๗. ผมพูดไม่ทันจบ เขาก็กล่าวขึ้นว่า...
๘. ต้นไม้นั้นผลิรวงช่อดอกสีเหลืองห้อยระย้าเต็มต้น
๙. เมื่อมาถึงหน้าปราสาท หล่อนก็พิมพ์พ้อออกมาด้วยเสียงละห้อย
๑๐. ทั้งคู่รู้จักใช้เหตุผลที่ต้องตามตรรกะ แลกเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับตัวบุคคล โดยมีได้ถกกันเรื่องแนวคิดทางการเมือง
๑๑. ดวงจิตดวงจุน แล้วเริ่มเลื่อนรางและล่องลอย
๑๒. สองปากเรียงรายไปด้วยต้นโอ๊กสีแสดซึ่งโหนกิ่งเข้าหากันเหมือนเป็นซุ้มประตู
๑๓. ทั้งคู่ควบม้าไปด้วยกันเป็นเวลานานโดยไม่แม้แต่จะสบตากันเลย
๑๔. บารอนเปล่งเสียงหัวเราะประกาศชัยชนะออกมาและร้องว่า “ใครรักผมก็จงตามผมมา”
๑๕. ขุนนางนักล่าหนังเป็นวงกลมล้อมรอบบริเวณแล่นเนื้อ
๑๖. “ผมดีใจมากที่สำเร็จในครั้งนี้นะครับ”
๑๗. “รับไปสิ อีงเดร” นายอำเภอกล่าวด้วยน้ำเสียงพรว่ำ “รับไว้แล้วเอาไปให้น้องสาวเธอ”
๑๘. “หยาบคาย! สารเลว!” มิสซิสปีเตอร์สันร้องขึ้นอย่างไม่อาจสะกดกลืนความโกรธไว้ได้อีกต่อไป
๑๙. หล่อนคุกเข่าข้างเตียงของมารดา
๒๐. พ่อจะเป็นคนดูแลบ๊อบเอง

ต่อไปเป็นประโยคเฉลยพร้อมคำอธิบาย

๑. หลังจากเดินเท้าทรหดสิบห้าถึงยี่สิบวัน เราก็มาถึงเมืองแรนส์ (แก้ เดินทางด้วยเท้า เป็น เดินเท้า ตัด อย่าง ออกจาก อย่างทรหด “เดินทางด้วยเท้าอย่างทรหด” พูดยให้กระชับเป็น “เดินเท้า ทรหด” ในวรรคที่สอง ตัด เดินทาง เพราะการเดินทางเท้าสิบห้าถึงยี่สิบวัน เป็นการเดินทางอยู่ แล้ว)

ประโยคที่ ๑ นี้ ตัดคำทิ้งไปทั้งสิ้น ๕ คำ คนที่ชอบเขียน-พูดกระชับจริงๆ อาจตัด มา ในวรรคที่สอง ได้ เหลือเพียง “เราก็กึ่งถึงเมืองแรนส์”

๒. “เพื่อนของคุณเคยพักอยู่ห้องติดถนนซึ่งตอนนี้เป็นห้องนอนของผมเอง” (ตัด ใช้ เพราะไม่ จำเป็น)

๓. ผมเดินเลียบแม่น้ำสายเล็กๆ ของเมือง (ตัด रिम เพราะการเดินทางเลียบ บอกอยู่แล้วว่าเดินริมแม่น้ำ)

๔. “เราให้กำเนิดเขาเหมือนต้นไม้ที่แพร่พันธุ์โดยไม่รู้ตัวนั่นแหละ” (ตัด กับ เพราะไม่จำเป็น)

๕. แม่น้ำสายหนึ่งไหลจากบึงนั้น (ตัด ออก เพราะไม่จำเป็น)

๖. เราไม่เคยพูดจากันเลย เพราะต่างก็ไม่เข้าใจภาษาของอีกฝ่าย (ตัดปราศรัย เพราะซ้ำกับ พุดจา)

๗. ผมพูดไม่ทันจบ เขาก็กล่าวว่า...(ตัด ขึ้น เพราะไม่จำเป็น)

๘. ต้นไม้นั้นผลิข่อดอกสีเหลืองระย้าเต็มต้น (ตัด พวง และ ห้อย เพราะ ข่อดอก ให้ความครบแล้ว ระย้า แปลว่า ห้อยเป็นพวง จึงไม่จำเป็นต้องมีคำว่า ห้อย อยู่ด้วย)

๙. เมื่อมาถึงหน้าปราสาท หล่นก็พึมพำเสียงละห้อย (ตัด ออกมาด้วย เพราะไม่จำเป็น ในวรรคแรกไม่ควรตัด มา เพราะ เมื่อถึงหน้า อาจชี้หน้าว่าหมายถึงฤดูกาลได้ คำว่า มา บอกให้รู้ว่ามีการเดินทางซึ่งย่อระบุสถานที่ หน้า จึงไม่มีความหมายเกี่ยวข้องกับฤดูกาล เป็นคำบุพบทเพียงอย่างเดียว)

จะเห็นว่า มา ในประโยคที่หนึ่งตัดได้ แต่ในประโยคนี้ ไม่ควรตัด

๑๐. ทั้งคู่รู้จักใช้เหตุผลต้องตามตรรกะ แลกเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับตัวบุคคล โดยมีได้ถกเรื่องแนวคิดทางการเมือง (ตัด ที่ ในวรรคแรก และ กัน ในวรรคที่สาม เพราะไม่จำเป็น)

๑๑. ดวงจิตว่างจุ่น แล้วเริ่มเลื่อนรางล่องลอย (ตัด และ เพราะไม่จำเป็น) นอกจากนี้ เมื่อตัดออกแล้ว ได้ภาพต่อเนื่องเหมาะสมกับสถานการณ์

๑๒. สองปากเรียงรายด้วยต้น โอ๊กสีแฉวซึ่ง โนมกึ่งเข้าหากันเหมือนเป็นซุ้มประตู (ตัด ไป เพราะไม่ จำเป็น)

๑๓. ทั้งคู่ควมัวไปด้วยกันเป็นเวลานานโดยไม่แม้แต่จะสบตา (ตัด กันเลย ทำยประโยค การสบตา ต้องมีคนสองคนอยู่แล้ว จึงจะสบตาได้ กัน จึงไม่จำเป็น เมื่อตัดออกก็เลี้ยงซ้ำ กัน ในไปด้วยกัน ด้วย)

๑๔. บารอนหัวเราะประกาศชัยชนะและร้องว่า “ใครรักผมจงตามผมมา” (ตัด เปล่งเสียง และ ออกมา เพราะใจความครบแล้ว)

๑๕. ขุนนางนักล่านั่งเป็นวง ล้อมบริเวณแล่นือหรือ ขุนนางนักล่านั่งล้อมบริเวณแล่นือ (การนั่งล้อม โดยปกติ นั่งเป็นวงอยู่แล้ว เพราะการนั่งเป็นรูปเหลี่ยม จะต้องมียางคนหันข้างให้กัน ซึ่งคงไม่ใช่ลักษณะการนั่งเพื่อดูเขาแล่นือที่ล่ามาได้ ประโยคนี้ตัด กลม และ รอบ)

๑๖. “ผมดีใจมากที่ทำสำเร็จครั้งนี้ครับ” (ตัด ใน เพราะไม่จำเป็น)

๑๗. “รับไปสิ อ็องเดร” นายอำเภอเสียงพรวด “รับไว้ แล้วเอาไปให้น้องสาวเธอ” (ตัด กล่าวด้วยน้ำ เพราะไม่จำเป็น)

๑๘. “หายบาย ! สารเลว !” มิสซิสปีเตอร์สันไม่อาจสะกดกลั้นความโกรธได้อีกต่อไป (ตัด ร้องขึ้นอย่าง และ ไว้ เพราะไม่จำเป็น)

๑๙. หล่อนคุกเข่าข้างเตียงมารดา (ตัด ของ เพราะไม่จำเป็น)

๒๐. พ่อจะดูแลบ๊อบเอง (ตัด เป็นคน เพราะไม่จำเป็น และพ่อในที่นี้ ‘เป็นคน’ อยู่แล้ว)

จะเห็นได้ว่าประโยคที่ตัดคำซึ่งไม่จำเป็นต้องใส่ไว้จะกระชับและสร้างภาพพจน์ได้ชัดเจนโดยไม่สะดุด หากพิจารณาประโยคต้นฉบับภาษาเดิมให้ดี จะเห็นว่านักประพันธ์แต่ละคนใส่ใจเลือกคำ เรียงร้อยโดยมิให้เยิ่นเย้อ เพราะการเขียนกระชับเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งในการใช้ภาษา

นักประพันธ์อาจเขียนบรรยายภูมิประเทศลักษณะบ้านเรือนหรือบุคลิกลักษณะตัวละคร ขวหลายย่อหน้าหรือหลายหน้า แต่ประโยคทุกประโยคที่ประกอบขึ้นเป็นแต่ละย่อหน้านั้น ไม่มีคำที่ไม่จำเป็นหรือเยิ่นเย้อ

กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า เขาเขียนประโยคกระชับจึงทำให้อ่านและตามอ่านได้จนจบคำบรรยายยาวๆ แต่ละช่วง

สืบเนื่องจากบทความชุดนี้ ซึ่งตีพิมพ์ในมติชนสุดสัปดาห์ฉบับที่ ๑๒๘๘ วันที่ ๒๒-๒๘ เมษายน ๒๕๔๘ ผู้อ่านท่านหนึ่งใส่ใจตรวจแก้ประโยค ประโยคตัวอย่างคำฟุ่มเฟือย ‘ทำการ’ ซึ่ง “สุดสวงน” ยกไว้ในคอลัมน์ มองภาษา จึงขอยกตัวอย่างเดิม จำนวนตรวจแก้ของ “สุดสวงน” และจำนวนตรวจแก้ของท่านผู้อ่านตามลำดับดังนี้

“เมื่อวานนี้คณะรัฐมนตรีได้ทำการประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการตั้งลาครั้งสุดท้าย โดยนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม ก่อนจะทำการพิจารณาวาระตามลำดับ นายกรัฐมนตรีได้ทำการขออนุมัติรัฐมนตรีที่ร่วมงานกันมาตลอดเวลาที่ทำการเป็นรัฐบาลมาตลอด ๑ ปี ด้วยความเรียบร้อย นอกจากนั้น นายฯ ได้ทำการแสดงความยินดีกับท่านที่คาดว่าจะได้ร่วมเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาล หลังจากนั้นจึงได้ทำการพิจารณาตามระเบียบวาระ”

เมื่อวานนี้มีการประชุมคณะรัฐมนตรีเสมือนเป็นการตั้งลาครั้งสุดท้าย โดยนายกรัฐมนตรีเป็นประธานก่อนจะพิจารณาวาระต่างๆ ตามลำดับนายกรัฐมนตรีได้กล่าวขออนุมัติรัฐมนตรีที่ร่วมงานกันมาตลอด ๑ ปี ที่เป็นรัฐบาลมาด้วยความเรียบร้อยนอกจากนั้น นายกรัฐมนตรีได้กล่าวแสดงความยินดีต่อ...”

“เมื่อวานนี้ นายกรัฐมนตรีเป็นประธานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งสุดท้ายเสมือนตั้งลา นายกรัฐมนตรีกล่าวขออนุมัติรัฐมนตรีซึ่งร่วมงานมาตลอด ๑ ปีที่เป็นรัฐบาลด้วยความเรียบร้อย นอกจากนั้นนายกรัฐมนตรีแสดงความยินดีกับผู้ที่คาดว่าจะได้ร่วมเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาล แล้วจึงพิจารณาตามระเบียบวาระ”

การตรวจแก้ภาษานั้นไม่มีสำนวนตายตัวเพียงสำนวนเดียว ดังกล่าวแล้วตั้งแต่บทความแรกๆ ในการตรวจแก้ บ่อยครั้งผู้ตรวจแก้ก็เป็นคำที่ต้องตรวจแก้ไม่ครบ ขณะคิดหาคำเพื่อตรวจแก้แห่งหนึ่งก็จะมองไม่เห็นคำที่ต้องตรวจแก้ซึ่งอยู่ใกล้ๆ ดังนั้นในการทำงานจึงต้องตรวจแก้รอบสอง รอบสาม บางครั้งถึงรอบที่ห้า เหมือนกับที่ผู้แปลพึงตรวจสอบและตรวจแก้สำนวนแปลของตนหลายๆ รอบเช่นกันเช่นเดียวกับที่ผู้ประพันธ์แก้ไขปรับปรุงสำนวนของตัวเองหลายครั้งหลายหนก่อนส่งสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์

ผู้เขียนเองในฐานะบรรณาธิการต้นฉบับแปลวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง “นิทานข้างถนน” ร่วมกับคุณมกุฎอรฤติ ก็ได้รับมิตรจิตจากผู้อ่านแจ้งว่าเชิงอรรถท้ายเล่ม หน้า ๒๗๑ เชิงอรรถที่ ๑๖ พิมพ์ตกคำว่า ไม่ คำสั้นๆ คำเดียวที่ทำให้ความหมายกลับตาลปัตร

“วันที่ ๑๘ มิถุนายน ค.ศ.๑๕๔๐ นายพลชาร์ลส์ เดอ โกล ประกาศทางสถานีวิทยุบีบีซี จากกรุงลอนดอน ไม่ให้ชาวฝรั่งเศสยอมแพ้กองทัพนาซี”

ผู้เขียนขอขอบคุณผู้อ่านท่านนี้และถือว่าท่านเป็นกัลยาณมิตรโดยแท้
ฉบับหน้าว่าด้วยคลังคำของผู้แปล